

LONDONA 1638 · PILNS TULKOJUMS

Cilvēks Mēnesī

Pirmais lidojums uz Mēnesi

FRENSISS GODVINS · 1638

BLUSABOOKS

GUDRĪBAS GRĀMATAS · CITAS PASAULES

Cilvēks Mēnesī

Pirmais lidojums uz Mēnesi (1638)

Frensis Godvina stāsts par Domingo Gonsalesu, kuru gansu
vilkta ierīce aiznes uz Mēnesi, kur viņš satiek mēnesniekus un
atgriežas uz Zemes Ķīnā. Pilns tulkojums

BlusaBooks · MMXXVI

Tulkojums, vāres un komentāri © 2026 SIA "Blusa Entertainment".

Avots: Frensis Godvins, *The Man in the Moone: or a Discourse of a Voyage thither by Domingo Gonsales, the Speedy Messenger* (Londona, 1638). Tulkots pēc šī izdevuma lapu attēliem; gravīras no tā paša izdevuma.

SATURS

<i>Priekšvārds</i>	5
<i>Godīgajam lasītājam</i>	9
I Jaunība un kari	10
II Indija un Svētās Helēnas sala	15
III Gansas un ierīce	19
IV Pirmais lidojums	21
V Uz Tenerifi	24
VI Lidojums uz Mēnesi	29
VII Zeme no augšas	33
VIII Mēness pasaule	37
IX Pīluss un Irdonozurs	43
X Mēnesnieku valoda	50
XI Atpakaļ uz Zemi	57
XII Ķīnā	60
<i>Komentāri</i>	65

PRIEKŠVārds

Spānis, kuru uz Mēnesi aiznesa gulbji. Iedomājieties sīka auguma spāņu muižnieku, kurš pēc dueļa bēg uz Austrumindiju, tur sapelnās ar dārgakmeņiem un ceļā mājup saslimst. Viņu izceļ krastā tālā Svētās Helēnas salā Atlantijas okeānā, un tur viņš ievēro savdabīgus savvaļas putnus — gansas, kas līdzinās gulbjiem. Viņš tos pieradina nest nastas, uzbūvē vieglu koka ierīci, ko velk divdesmit pieci putni, un kļūst par pirmo lidojošo cilvēku. Kad ceļā uz Spāniju viņa kuģis iekļūst kaujā pie Tenerifes, gansas izglāb viņu uz krastu, bet pēc tam negaidīti nes augšup — pāri slavenajam Tenerifes kalnam, pāri mākoņiem un tālāk, līdz pēc divpadsmit dienām viņš nolaižas uz Mēness. Tur viņš satiek laipnus milžus, kas runā melodijās, redz zemi bez noziegumiem un slimībām un saņem brīnumakmeņus, no kuriem viens atņem svaru. Mājup viņš atgriežas — bet nolaižas nevis Spānijā, bet Ķīnā. To visu pirmajā personā, lepnī un nedaudz lielīgi, stāsta pats Domingo Gonsales.

Kas bija Frensiss Godvins. Stāsta īstais autors Frensiss Godvins (1562–1633) bija angļu garīdznieks un vēsturnieks. Viņš piedzima Nortamptonšīrā bīskapa Tomasa Godvina ģimenē un mācījās Oksfordas Kristus baznīcas koledžā. 1601. gadā viņš izdeva lielu darbu par Anglijas bīskapu vēsturi, un tajā pašā gadā viņu iecēla par Landafas bīskapu Velsā; no 1617. gada līdz mūža beigām viņš bija Herefordas bīskaps. Godvinu interesēja ne tikai baznīcas vēsture, bet arī jaunās zinātnes idejas un ātra, slepena ziņu nodošana: viņam piedēvē latīņu traktātu «Nuncius inanimatus» («Nedzīvais vēstnesis», 1629). Tās pašas idejas — signāli ar gaismu, ziņas, kas aizceļo «vienā mirklī», — parādās arī Gonsalesa stāstā.

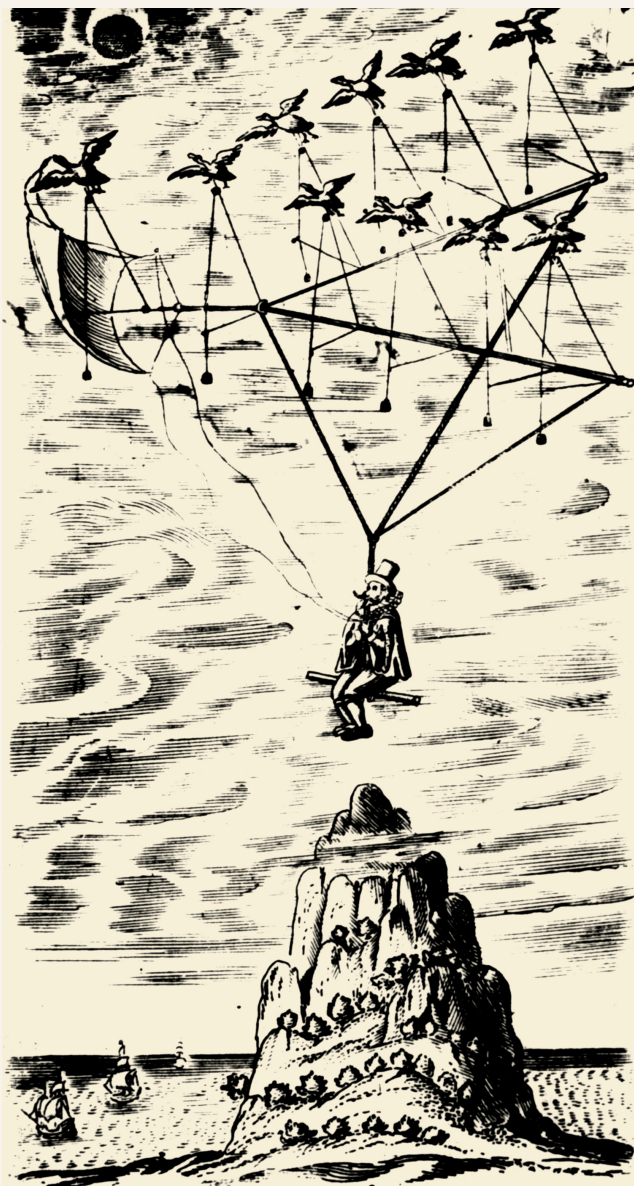
Grāmata, kas iznāca pēc autora nāves. «Cilvēks Mēnesī» iznāca Londonā 1638. gadā, piecus gadus pēc Godvina nāves. Titullapā autora vārda nav: grāmata pasniegta kā paša Domingo Gonsalesa, «ātrā vēstneša», ziņojums, un īsu ievadu

lasītājam parakstījies kāds «E. M.», kura vārds nav droši zināms. Kad tieši Godvins stāstu uzrakstīja, pētnieki joprojām strīdas. Svarīgāk ir tas, ka grāmata iznāca īstajā brīdī. 1610. gadā Galilejs savā teleskopā bija ieraudzījis Mēness kalnus, un pēkšņi Mēness vairs nebija tikai gaisma debesis, bet vieta — pasaule, uz kuras varētu nokļūt. Tajā pašā 1638. gadā angļu zinātnieks Džons Vilkinss izdeva grāmatu par to, ka Mēness varētu būt apdzīvots, bet četrus gadus agrāk, arī pēc autora nāves, bija iznācis Johanna Keplera «Sapnis» par ceļojumu uz Mēnesi.

Viens no pirmajiem zinātniskās fantastikas stāstiem. Godvina stāstu bieži dēvē par vienu no pirmajiem zinātniskās fantastikas darbiem angļu valodā. Tas ir piedzīvojumu stāsts, taču aiz tā stāv sava laika jaunākā zinātne. Gonsaless no augšas redz, kā Zeme griežas, un atklāti saka, ka ir spiests piekrist Kopernikam — tikai piecus gadus pēc tam, kad Romā par tādu pašu uzskatu tika notiesāts Galilejs. Viņš atsakās no Aristoteļa mācības par «dabisko vietu» un, sekojot Viljama Gilberta grāmatai par magnētu (1600), iztēlojas, ka Zeme pievelk ķermeņus kā magnēts dzelzi, bet lielā augstumā šī pievilkšana vājinās. Tāpēc ceļā uz Mēnesi ierīce un putni pēkšņi vairs neko nesver — tas ir viens no pirmajiem bezsvara stāvokļa aprakstiem literatūrā, pusgadsimtu pirms Ņūtona gravitācijas likuma. Godvins zina arī, ka Mēness diena un nakts katra ilgst apmēram divas nedēļas un ka mēnessniekiem Zeme spīd debesis ar savām fāzēm. Daudz kas stāstā, protams, ir izdoma — jūras uz Mēness, gaiss starp planētām, putni, kas ziemo uz Mēness. Tieši šis sajaukums padara grāmatu tik aizraujošu: tas ir skats uz Visumu tieši tajā brīdī, kad vecā pasaules aina bruka un jaunā vēl tikai veidojās.

Ietekme. Stāsts kļuva populārs un 1648. gadā tika tulkots franču valodā. Franču rakstnieks Sirano de Beržeraks savā Mēness ceļojumā («Citā pasaulē», izdots 1657) lika savam varonim uz Mēness satikt pašu Domingo Gonsalesu, bet Džons Vilkinss 1641. gadā grāmatā par slepeniem rakstiem un valodām pieminēja Gonsalesa stāstu un mēnessnieku melodiju valodu. Lidošana ar putnu palīdzību, bezsvars, citas pasaules iedzīvotāji ar savu valodu un sabiedrību — tās ir tēmas, kas vēlāk atkal un atkal atgriezās zinātniskajā fantastikā.

Mūsu izdevums. Šis ir pilns tulkojums, teikumu pa teikumam, no 1638. gada pirmā izdevuma lapām; nekas nav izlaists vai pārstāstīts. Oriģinālā nav nodaļu, tāpēc sadaļu virsrakstus esam pielikuši mēs, lai stāstu būtu vieglāk lasīt. Grāmatā ievietotas visas 1638. gada izdevuma gravīras — slavenais frontispīss ar Gonsalesu, ko velk gansas, Svētās Helēnas salas skats, kokgriezums ar Azoru salām un notis ar mēnesnieku valodu, — kā arī mūsdienu krāsainas ilustrācijas. Vērēs lapu apakšā izskaidrotas vietas, personas un mājiņi, ko 17. gadsimta lasītājs saprata uzreiz, un tur, kur mūsdienās zinām citādi, īsi pateikts, ko zinām tagad. Godvina paša nesakritības (dažus skaitļus un datumus) tekstā atstājām, kā tās ir oriģinālā, un paskaidrojām komentāros. Grāmatas beigās katrai sadaļai ir komentārs — «Vienkāršiem vārdiem» un «Ko saka zinātne».

Domingo Gonsaless lido gansu vilktā ierīcē (1638. gada izdevuma frontispīss)

GODĪGAJAM LASĪTĀJAM

Te tev priekšā ir iztēles mēģinājums, kurā izdoma parādīta kopā ar veselu prātu. Autora nolūks nav bijis (tā es nojaušu) ar runām tevi pārliecināt, lai tu ticētu ikkatram sīkumam.

Ir tikai godīgi, ka tu viņam ļauj brīvi iztēloties, tāpat kā pats sev ņem brīvību spriest. Būtībā tev šeit ir jaunas pasaules jauns atklājums, kas tavās acīs varbūt gūs ne daudz labāku uzņemšanu nekā sākumā Kolumba atklājums visu ļaužu vērtējumā. Taču viņa toreizējā, vēl nabadzīgā Amerikas izlūkošana ļāva uzzināt tik daudz, ka no tā kopš tā laika izaugusi plaša kolonija, un tā zeme, toreiz nezināma, tagad izrādījusies tikpat plaša kā visa pārējā zināmā pasaule.

Ka varētu pastāvēt antipodi¹, reiz šķita tikpat liels paradokss, cik tagad — ka Mēness varētu būt apdzīvojams. Bet šīs zināšanas, šķiet, bija taupītas tieši šim mūsu atklājumu laikmetam, kurā mūsu galileji² ar savu brillu palīdzību spēj Saulē ieskatīties līdz plankumiem un Mēnesī saskatīt kalnus.

Bet šo un vairāk, kas atrodams turpmākajā stāstījumā, es atstāju tavam godprātīgajam spriedumam un mazā aculiecinieka, mūsu lielā atklājēja, uzticamajam vēstījumam.

E. M.

1. Ļaudis zemeslodes pretējā pusē, kas staigā ar kājām pret mums. Daži agrīnie kristiešu rakstnieki, piemēram, Laktancijs, to uzskatīja par absurdu.

2. Galileo Galilejs (1564–1642) ap 1610. gadu ar teleskopu saskatīja Mēness kalnus un Saules plankumus. Priekšvārda autors viņa vārdu jokojot lieto daudzskaitlī.

JAUNĪBA UN KARI

Ilustrācija 17. gadsimta gleznas un gravīras manierē

Visām Andalūzijas malām ir gana labi un pietiekami zināms, ka es, Domingo Gonsaless, esmu cēlies no dižciltīgiem vecākiem un dzimis slavenajā Seviljas³ pilsētā, proti, 1552. gadā. Mana tēva vārds bija Terrando Gonsaless (viņš pa mātes līniju bija tuvs radnieks donam Pedro Sančesam, tam cienījamajam Almenaras grāfam), bet mana māte bija godājamā un slavenā tiesību vīra Otona Pereza de Salavedas, Barselonas gubernatora un Biskajas koregidora, meita. Būdams jaunākais no septiņpadsmit bērniem, kas viņiem bija, mani sūtīja skolā, un vecāki mani bija nolēmuši Baznīcai.

3. Andalūzijas galvaspilsēta, 16. gadsimtā Spānijas bagātākā pilsēta, caur kuru gāja visa tirdzniecība ar Ameriku.